ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

O'ZBEKISTONDA IJTIMOIY-SIYOSIY KOMMUNIKATSIYA RIVOJLANISHIDA RAQAMLI TPANSFORMATSIYA SIYOSATI

Jasur Xolmatjonovich Shodiyev
Jizzax davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
shodiyevjasurbilim86@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekistonda jamiyat siyosiy doirasini ta'sir ostida o'zgartirish mexanizmlari tahlil qilingan, siyosiy nutqda raqamli texnologiyalardan foydalanish amaliyoti umumlashtirilgan. Xususan, siyosiy tarmoqlarda elektron tarmoq vositalaridan foydalanish shartlari va dastlabki xususiyatlarini retrospektiv ravishda baholashga urinish siyosiy aktopalarr, maxsus xususiyatlarni ta'kidlangan raqamli muhit ijtimoiy va siyosiy munosabatlarning yangi maydoni sifatida, jarayonni to'g'irlash va tegishli texnologiyalardan foydalanishning funktsional xususiyatlari.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, davlat siyosati, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy tarmoqlar, internet, elektron hukumat, raqamli demokratiya, sun'iy intellekt, raqamli transformatsiya.

DIGITAL INFORMATION POLICY IN THE DEVELOPMENT OF SOCIO-POLITICAL COMMUNICATION IN UZBEKISTAN

Jasur Kholmatjonovich Shodiyev
Teacher of Jizzakh State Pedagogical Institute
shodiyevjasurbilim86@mail.ru

ABSTRACT

The article analyzes the mechanisms of changing the political sphere of society in Uzbekistan, summarizes the practice of using digital technologies in political speech. In particular, attempts to retrospectively assess the conditions and initial characteristics of the use of electronic network tools in political networks - political acts, features of the digital environment as a new area of social and political relations, correction of the process and functional features of the use of relevant technologies.

Keywords: digitalization, public policy, civil society, social networks, Internet, e-government, digital democracy, artificial intelligence, digital transformation.

KIRISH

Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlagan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko‘tarish maqsadida, men yurtimizda 2020 yilga “Ilm-ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”, deb nom berishni, taklif etaman»[1]. Taraqqiyotga erishish uchun, raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo‘lidan borish imkoniyatini beradi. Zero, bugun dunyoda barcha sohalarga axborot texnologiyalari chuqur kirib bormoqda.

"Yo'qotilgan o'n yilliklar" davrining uchinchi o'n yilligi yakunlanmoqda, bu davrda O’zbekiston nihoyat uzoq davom etgan iqtisodiy rivojlanishning past ko’rsatkichi va milliy iqtisodiyotdagi o'sish sari ishonchli harakatni namoyish etdi. Vaziyat hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning beqarorligi mamlakatni rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, yosh bugungi kunda mamlakat aholisining 1/5 qismidan ko'prog'i rivojlanishiga hissa qo'shadigan yoshlardan iborat.

Shunga qaramay kadrlar muammosi ayniqsa keskin. "Mehnat islohotlarini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasi" O’zbekistonda mehnat unumdorligi etarli emasligi va turli sohalarda kadrlar etishmasligi mahorat darajasi intensivlashtirishning asosiy to'siqlaridan biri sifatida ta'kidlangan milliy iqtisodiyotni rivojlantirish. Hisob-kitoblarga ko'ra, 2035 yilga kelib mamlakatning mehnat salohiyati o’rtacha 400-430 kishiga kamayadi. Yuqori texnologiyalarni ishlab chiqish va ulardan foydalanish, texnologiyaga asoslangan raqamli transformatsiya narsalar internet, robototexnika, biotexnologiya, sun'iy aql, amalga oshiriladigan milliy markaziy pozitsiyasi ilmiy-texnik va innovatsion siyosat.

Eng so'nggi raqamli texnologiyalarni rivojlantirish hukumat tomonidan ko'rib chiqilmoqda oqimni yumshatishning asosiy usullaridan biri ijtimoiy-iqtisodiy vaziyat va shuningdek, O’zbekiston Markaziy Osiyoda innovatsion va iqtisodiy yetakchi maqomiga qaytarish imkoniyati yaratishdan iborat. Ushbu muammolarni hal qilish uchun mo'ljallangan chora-tadbirlar, xususan, dasturni o'z ichiga oladi avtomatlashtirilgan tizimlar va turli sohalardagi sun'iy intellekt texnologiyalari amaldagi ijtimoiy muammolarni yechimi xisoblanadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari ketma-ket kirib borish jamoat maydonida raqamlashtirish texnologiyalarini rivojlantirish ko'plab omillarni tavsiflaydi, ammo haligacha tizimga hali ham ishonchsiz ta'sir har bir o'ziga xos jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy aloqalar va munosabatlar noaniqlik shu nuqtai nazardan davom etishi bilan bog'liq holda yuzaga kelishi yangi raqamli texnologiyalarning "ulanish" tajribasini to'plash jarayoni va ularning real namoyon bo'lishi shaxslarning ijtimoiy amaliyoti, guruhlar va jamoalar "tanqidiy darajada" ommamiy qo'llab-

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

quvvatlanmaydi takrorlanadigan faktlar hisoblanadi. Hozirga qadarboshqaruv bir tomondan ijtimoiy-siyosiy aks ettirish va boshqa tomoni individuallik, notekis va tizimsizlik bilan bog'liq elementlar mavjudligining natijalari raqamli "kelajak" muntazam ravishda yangilab turishda o'z mohiyatiga ko'ra o'z rasmiy elementlarini asta-sekin an'anaviy ijtimoiy aloqalarni o'zgartiradi (masalan, biron bir narsani qo'llab-quvvatlash uchun onlayn petitsiyalar va boshqa ovozlarni yaratish imzolarni qog'ozga yig'ishdan ko'ra oddiyroq, qulayroq va shaffofroq ko'rinadi, ammo, dolzarbligi va shuning uchun samaradorligi qaror qabul qilish jarayoni uchun birinchisi shubhali bo'lib qolmoqda). Boshqa tomondan, biz tegishli texnologiyalarning ta'sirining potentsial namoyon bo'lishi haqida gapirar ekanmiz ijtimoiy-jismoniy dunyo uchun saralangan yoki sayqal qilingan ijtimoiy hayotning namoyon bo’lishida ijtimoiy-virtual olamdan qoida tariqasida juda shartli xisoblanadi 2016-yilda veb-texnologiyalar orqali o'tkazilgan saylovlari muhim siyosiy oqibatlar, spekulyativ og'zaki konstruktsiyalardan tashqarida nafaqat isbotlanmagan, balki tushuntirilmagan protsessual siyosiy va psixologik nuqtai nazardan ushbu jarayon raqamli siyosatning qo’llanishi muhimligini asoslaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Shunga qaramay, raqamlashtirish jarayoni yuzaga keladi, ijtimoiy o'zaro ta'sirning turli xil (hammasi emas) sohalariga ta'sir qiladi va faol to'liqsizligiga qaramay, o'ziga jalb qila olmaydi tadqiqotga bo'lgan qiziqish: siyosiy va tegishli amaliyotlarda keng tarqalgan mexanizmlar, ularni belgilaydi navbat hozirgi paytda shakllanayotganlar va ular shakllanmoqda mavjudga ta'sir qiladi va kecha yangi ko'rinardi. Shunday qilib raqamlashtirish jarayoni turli sohalarga tegishli bo’lib birinchi tomondan, texnologik vositalarning ijtimoiy munosabatlarga ta'siri algoritmlarini belgilansa, ikkinchidan - ijtimoiy va siyosiy hayotga kiritilayotgan narsalar haqidagi bilimlarni tizimlashtirishda raqamli texnologiyalar nafaqat umumlashtirishni ta'minlaydigan shaklda amaliyotni rivojlantiradi, shuningdek, uzoq muddatli g'oyani shakllantirish ularning siyosiy munosabatlarga ta'sir ko'rsatadigan jarayoni va funktsional ta'siri global jamiyatda o'zaro ta'sir mexanizmlarining keyingi o'zgarishini taxmin qilish imkonini beradi.

Raqamlashtirish - hech bo'lmaganda 1995 yilda amerikalik matematik Nikolas Negroponte tomonidan qo'llanilgan "Raqamli bo'lish" kitobida u atomlarni quyidagicha bog'lagan: materialning eng kichik birliklari Dunyo va bitlarni ma'lumotni tuzatuvchi elementar zarrachalar - bu moddiy bo'lmaganlar dunyosining mahsulidir [2] Ushbu yondashuv bilan moddiy olamning xilma-xilligi shakli

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

raqamlashtirish axborotga tarjima qilishdir (bitlarda aks ettirish) (atomlarda mavjud). Aslida, bu nima asrlar davomida nima qilgan va ilm-fanni, falsafani, san'atni o'rganishni davom etish insonga- bu hamma ta'rifi hissiyotlarda ongni tuzatishga beriladigan narsalarning, ma'lum intilishning, mavjud vositalari yordamida berilgan raqamli texnologiyalar avvalgi xilma – xillikni universallashtiradi mavjud vositalar (til, audiovizual asboblar va boshqalar) va shuning uchu parallel raqamli (virtual) bo'shliqni qurishga imkon beradi.

NATIJALAR

So'nggi chorak asr davomida raqamlashtirishning tadqiqot ob'ekti jahon ijtimoiy fanlarida sezilarli darajada kengaydi. Texnologiyaning ijtimoiy ishtirok etish imkoniyatlariga ta'sirini o'rganish kabi asosiy ish yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish mumkin [3;4.], ba'zi bir texnologiyalarni ijtimoiy dinamikada qo'llashning funktsional xususiyatlari-birinchi navbatda, katta ma'lumotlar, shuningdek sun'iy aqil-idrok va boshqalar [5;6.], muammolar xavfsizlik va raqamlar bilan bog'liqdir [7;8.]. Jahon iqtisodiy forumi asoschisi Klaus Shvab to'rtinchi sanoat inqilobi haqida gapirar ekan, uning ahamiyatli tomoniga ishora qilmoqda oldingisidan farqi-kompyuter (raqamli)-hozirda "kompyuterlar, dasturiy ta'minot va tarmoqlarning ... allaqachon jamiyatlarni o'zgartirishga qodir bo'lgan murakkab va yaxlit global iqtisodiyot »[9, 7-bet] ya'ni, texnologiya materiyadan tashqariga chiqadi va boshqa jarayonlarga kirib boradi - bu bir xil "Aralashtirish ... va fizik, raqamli va biologik o'zaro ta'sir bo'shliqdir »[9, s 8].

Juda aniq misol 2015 yilda Hillari Klintonning davlat kotibi bo'lganida elektron pochta orqali yozishmalarining mazmunini buzish va jamoatchilikka kirish huquqini saqlab qolingan. Rasmiy aloqa uchun Amerika Qo'shma Shtatlari shaxsiy elektron pochtasidan foydalangan. Keyinchalik yuzaga kelgan yirik mojaro nafaqat ma'lumotni tushunishga ta'sir qildi umuman xavfsizlik va xususan davlat xavfsizligi, shuningdek, sezilarli darajada davlat siyosatining populistik va antistrestistik hodisalarning demokratik tizimlarida o'sish shaklida o'zgarishi, raqamli texnologiyalardan foydalangan oddiy odamlarning ommaviy qo'llab-quvvatlanishini organik ravishda oshishiga olibkeldi [Schill, Hendricks 2018] va zamonaviy taraqqiyotning keyingi istiqbolida katta hajmli ma'lumotlar bilan ishlash texnologiyalari (Big Data), sun'iy intellekt, neyrotexnologiyalar, kvant texnologiyalari, buyumlar interneti, robototexnika va sensorika, raqamli elektron platformalar, bulutli va mobil texnologiyalar, virtual va qo'shimcha reallik

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

texnologiyalari, kraudsorsing, blokcheyn texnologiyalari, kriptovalyutalar va ICO, 3D-texnologiyalari singari raqamli texnologiyalar hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi.

MUHOKAMA

Hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun O'zbekiston hukumati asos yaratmoqda eng yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va qo'llash bo'yicha ulush. Bunga parallel ravishda davlat rahbariyati davlat akademik va ishlab chiqarish o'rtasidagi o'zaro aloqalarni rag'batlantirish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqishda davom etmoqda ustuvor texnologiyalar bo'yicha qo'shma ilmiy-tadqiqot ishlari O'bekistonuyushmalariga xos bo'lgan "yaqinlik" va nisbiy mustaqillik tufayli texnologik rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarini belgilashda davlat rejalaridan, korporativ sektor eng yangi texnologiyalarni joriy etish bo'yicha hukumat tavsiyalariga javob berishni istamaydi menejment va ishlab chiqarish jarayonlarida va akademik sektor bilan qo'shma loyihalarda yigit keng miqyosli ilmiy-tadqiqot ishlari emas va rasmiy ravishda xarakterlidir. Shunga o'xshash holat milliy innovatsiyalarning asosiy ishtirokchilarining doimiy ravishda tayyor emasligidan dalolat beradi so'nggi texnologiyalar va raqamli transformatsiyalarni idrok etish tizimi (MIS) 2018 yildan O'zbekiston hukumati keng ko'lamli ishlarni amalga oshirdi amalga oshirilgan ilmiy doiradagi tadbirlar majmuasi rag'batlantirish uchun texnik va innovatsion siyosat sohadagi tadqiqotlar va ishlanmalarning birlashishi sun'iy intellekt bilan bog'lanadi. Qabul qilingan iqtisodiy, siyosiy va tashkiliy iqtisodiy tizimning turli darajalaridagi faoliyat tizimlar yengib chiqishga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy muammolar, rivojlanishga mos keladigan mahsulotlar va xizmatlar oxirgi foydalanuvchilarning haqiqiy ehtiyojlari, milliy iqtisodiyotning o'sishini saqlab qolishga qaratilgan. Og'zaki aloqada ma'lumotni uzatishning asosiy vositasi nutqdir. U kommunikativ funksiyasini so'zlar orqali (umumiy ma'noda, til) amalga oshiradi. Muloqot jarayonida tilning funksiyalari quyidagilarni o'z ichiga oladi.

Til nutq turini aniqlash funksiyasini bajaradi, u quyidagi shaklda bo'ladi: xabarlar, mulohazalar, fikrlar, tanqidlar, xulosalar, vizual (og'zaki bo'lmagan) aloqa. Ma'lumotlar og'zaki bo'lmagan aloqa vositalari (imo-ishoralar, yuz ifodalari, tana harakatlari, ranglar) orqali uzatiladi.

Vizual ko'rinish vaqt bilan belgilanadi va bu davrdagi ustun tendensiyalar. Grafik og'zaki bo'lmagan aloqa vositalari bosmadan iborat bo'lib, bugungi kunda gazeta bu komuinkativ kanalning eng keng tarqalgan ko'rinishi. Bosib chiqarish jurnallar va gazetalarning ulkan tirajiga ega tijorat mashinasi bo'lishdan ancha oldin o'tdi. Zamonaviy matbuotning o'ziga xos xususiyati shundaki, gazeta tiraji doimiy ravishda kamayib bormoqda.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

Elektron aloqa vositalariga radio kiradi. Bosma bilan solishtirganda uning rivojlanishi tezroq sodir bo‘ldi. Birinchi qabul qiluvchilar o‘tgan asrning 20-yillarida paydo bo‘lgan. Zamonaviy radioeshittirish rivojlanishining asosiy sababi - bu mahalliy radiolarning tez o‘sishi. Bunga sun’iy yo‘ldosh va Internet orqali radio signallarini uzatish tezligi tufayli erishildi.

O‘zbekistonda fuqarolarining jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi ommaviy aloqa vositalarining navbatdagi va, ehtimol, asosiy vositasi bu televizor. Bu o‘tgan asrning 50-yillarining ikkinchi yarmida, Ikkinchi Jahon urushi tugaganidan keyin paydo bo‘ldi. Bu har bir insonning hayotiga juda tez kirgan ilmiy va texnik taraqqiyotning ko‘plab yutuqlaridan biridir.

Siyosatning raqamli o'lchovi - bu yangi rivojlanayotgan tadqiqotning predmeti xisoblanadi. Unga yondashuvlarni izlash keng bo'lib qolmoqda va bir tomondan ko'proq darajada rivojlanish uchun cheklangan munozarali maydon ham, cheklangan iqtisodiyotni raqamlashtirishning yangi ko'rinishlari bilan yuzaga keladigan nutqi va boshqa sohalarga ekstrapolyatsiya (iqtisodiy reduksionizm), boshqa tomondan, prognozlashda kelajakdagi texnikani qo'llashning taxminiy aqilbovarligini tminlaydi (ijtimoiy-siyosiy futurizm).

Shu bilan birga, to'satdan siyosatni raqamlashtirishni hodisa deb hisoblash qiyin: amaliyotga raqamli texnologiyalarni yashirin ruhiy uzatish beri hokimiyat, jamiyat va shaxs o'rtasidagi munosabatlar amalga oshirishni kompyuterlashtirish va tarmoqlarni rivojlantirishning boshlanishi hisoblanib: elektron va tarmoq haqida masalan, mobil ilovalar demokratiya gadjetlarning faol tarqalishidan ancha oldin gapira boshladi[10] Zamonaviy dunyoda aloqa jarayonlarining murakkablashishi paydo bo'lishi va davlat siyosati, xalq diplomatiyasi va jamoatchilikning yangi shakllarini rivojlantirish umuman sohalar yangi ishlab chiqarish vositalariga ob'ektiv ehtiyojni keltirib chiqaradi. Jismoniy hajmi oshib boradigan ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash potentsialortib boradi. Kompleksli kompyuterlashtirish va avtomatlashtirish saqlash XX asrning so'nggi uchdan biridan boshlab ularning dolzarbligi mustahkam paradigma yaratdi apparat va dasturiy ta'minotga bog'liq jamoatchilik bilan aloqalar ishtirokchilarining (dasturiy ta'minoti) va ikkinchisiga tarmoq yondashuvi raqamli texnologiyalar sohadagi fanlararo nutqning yangi o'lchovini oldindan belgilab qo'ydi.

XULOSA

Bugungi kunda texnologik rivojlanish va ijtimoiy rivojlanish o'z ifodasini topmoqda bir tomondan o'zaro ta'minlaydigan aloqa kemalari ongni (g'oyalarni) va

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

borliqni (materialni) o'zaro singdirish darajasiga ko'tarilish va texnik ob'ektlar), va boshqa tomondan, ular doimiy ravishda rivojlanishini qonuniyatlarini qonuniylashtiradi va jamiyatni ijodiy ozchilik va foydalanuvchi ko'pchiligiga bo'linish: har ikkala texnologiyada ham uni ishlab chiqaruvchisi va foydalanuvchisi bor, shuning uchun ijtimoiy jarayonlar juda barqaror sub'ekt-ob'ekt aloqalarini ko'paytiradi. Turli sohalarda faol qo'llaniladigan raqamli texnologiyalarning proektsiyalari siyosiy sohaga nafaqat saylovlarni optimallashtirish bo'yicha savollar jarayon yoki diplomatik muloqot berilmoqda, shuningdek an'anaviylikning keyingi taqdiri muassasalar: "yangi emas" ommaviy axborot vositalari, kutubxonalar, universitetlar, bir xil diplomatiya – davlat umuman sohada universal vositachi deb tushunsak, aholining turli guruhlari manfaatlarini muvozanatlashtirish mumkin bo’ladi.

Siyosiy aktyorlarni siyosatchilarga ajratish to'g'ri (belgilaydigan) texnologiya) va texnokratlar (ijro etuvchi texnologiya) ma'lum darajada texnologiyani o'zi siyosiylashtirmoqda, ammo faqat siyosatni mustahkamlamaydi, yanada texnologiyalashda davom etada. Raqamlashtirish siyosati ijtimoiy va texnologik jihatdan uyg'unlashishga qaratilgan mantiqiy qadam ishlab chiqish mumkin lekin, u shuningdek jarayonning mutlaq nazorat qilinishini siyosiy munosabatlarni raqamlashtirish kafolatlamaydi. O’zbekistonning hozirgi tajribasini tahlil qilish asosiy "raqamli" ehtiyojlarning ancha zaif kesishishini ko'rsatadi siyosiy sohada (ko'p jihatdan raqamli raqamlarning boshqa global formatlarini rivojlantirish) siyosat) va qo'llab-quvvatlanadigan paydo bo'layotgan qonuniylashtirilgan mexanizmlar davlat tomonidan yashash (raqamlashtirish siyosati).

Inqiloblar o'z keltirib chiqargan jarayonlarni tugatishga moyildir va raqamli siyosatda raqamlar e'tiborga olinmasligi kerak istisno sifatida qabul qilinishi kerak: tashkil etilayotgan institutlar faqat imkon beradi har qanday texnogen vositachi uchun haqiqatga o'tishni osonlashtirish funktsiya tabiatan nomuttanosibdir. Raqamli haqiqatda ishlaydigan barcha institutlar asarlar, artefaktlar texnologiyaning natijasi, ma'lum bir algoritm va h.k.lar bir muncha vaqt oldin siyosiy taraqqiyotning ma'nosi deb hisoblangan.

Jamiyat hayotida davlatning mavjudligini quyilashtirish siyosiy yangi bosqich raqamli muhitda ishtirok etishni minimallashtirish bo'lishi mumkin shaxsning ijtimoiy va siyosiy o'zaro ta'siridagi holatidir. Bu juda yaxshi inson omillari keltirib chiqaradigan muammolarni bartaraf etishning samarali usuli bu kabi insoniylik faktori: byurokratizatsiya, korruptsiya, urushlar, haqiqatga yaqin. Biroq, bu qaysi

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00212

tomonda bitta muhim kamchilik bo'ladi, qaysi xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan yangi uzoq muddatli muammo zarurat emas.

REFERENCES

1. Prezident Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisning Senati va Qonunchilik palatasiga navbatdagi Murojaatnomasi 2020-yil 24-yanvar
2. Евгеньева Т.В., Селезнева А.В.Психология массовой политической коммуникации 2013. 27 с.
3. Лазарсфелд П.Ф, Мертон Р.К. (2002) Масс соммуникатион, популар тасте анд организед сосиал астион. Hew Ёрк. Hew Ёрк Университй Пресс.
4. Андреева Г. М. Социальная психология: Учебник для высших учебных заведений. — 5-е изд., испр. и доп.. — М.: Аспект Пресс, 2008. — 363 с.
5. Милграм С. М60 Эксперимент в социальной психологии — СПб.: Издательство «Питер», 2000. — 132-197-210 с.: ил. — (Серия «Мастера психологии»)
6. Шерковин Ю.А. (2007) Убеждение и внушение в массовых информационных процессах. Москва. Аспект Пресс.
7. Шерковин ЮЛ. Психологические проблемы массовых информационныхпроцессов. М., 1973. С. 190.
8. Negroponte N (1995) Being Digital, New York: Knopf
9. Drexl J (2017) Economic Efficiency versus Democracy: On the Potential Role of Competition Policy in Regulating Digital Markets in Times of Post-Truth Politics // Competition Policy: Between Equity and Efficiency (eds Gerard D, Lianos I.), Cambridge: Cambridge University Press.
10. Solove D.J. (2006) The Digital Person: Technology and Privacy in the Information Age, New York: NYU Press.
11. Maireder A., Weeks B.E., Gil de Zúñiga H., Schlögl S. (2017) Big Data and Political Social Networks: Introducing Audience Diversity and Communication Connector Bridging Measures in Social Network Theory // Social Science Computer Review, vol. 35, no 1, pp. 126–141.
12. Maireder A., Weeks B.E., Gil de Zúñiga H., Schlögl S. (2017) Big Data and Political Social Networks: Introducing Audience Diversity and Communication Connector Bridging Measures in Social Network Theory // Social Science Computer Review, vol. 35, no 1, pp. 126–141.
13. Lyon D. (2017) Digital Citizenship and Surveillance| Surveillance Culture: Engagement, Exposure, and Ethics in Digital Modernity // International Journal of Communication, no 11, pp. 824–842 // https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/ view/5527, дата обращения 12.12.2019.
14. Thatcher J., O'Sullivan D., Mahmoudi D. (2016) Data Colonialism through Accumulation by Dispossession: New Metaphors for Daily Data // Environment and Planning D: Society and Space, vol. 34, no 6, pp. 990–1006.
15. Schwab K. (2016) The Fourth Industrial Revolution, Geneva: World Economic Forum.
16. Hacker K., van Dijk J., eds. Digital Democracy: Issues of Theory and Practice. London: SAGE Publications Ltd, 2000. 240 p.